

CONTRIBUȚIA PRIMĂRIEI MUNICIPIULUI TIMIȘOARA LA DEZVOLTAREA MIȘCĂRII TEATRALE INTERBELICE TIMIȘORENE

Vasile Rămneanțu*

Cuvinte cheie: *Primăria Timișoara, cultură, teatru permanent românesc, sprijin mișcare teatrală*
Keywords: *City Hall of Timișoara, culture, Romanian permanent theatre, theatrical movement support*

The contribution of Timișoara City Hall at the development of the inter-war local theatrical movement (Abstract)

Between the two World Wars Timișoara City Hall administration undertook considerable efforts in order to support the theatrical local movement, the goal being the bringing into existence of a permanent Romanian theatre in Timișoara.

After proposing to create a Romanian theatre for Banat and Arad, with the headquarters at Timișoara and failing in the attempt to collaborate with the theatrical troupe lead by Avram Nicolau, because of the failure to comply with contractual clauses, the administration of the City Hall, respectively the Local Council, came with the initiative of achieving cultural areas with a permanent Romanian theatre along the Romanian borders, for the support of the Romanian culture. The intercession failed, firstly because of the financial difficulties and given the conditions, the decision makers of Timișoara City Hall supported the creation of a cultural area only in the west part of the country. But again, the lack of financial resources and, in our opinion, the lack of a determined support from the central cultural authorities, baulked this important project too. It has to be emphasised the fact that the City Hall of Timișoara showed its availability to support a permanent Romanian theatre to play in the most important cities from the west part of Romania.

The numerous intercessions of the municipality leadership in order that the city benefit by a Romanian theatre troupe had a relative success in 1927, when the National theatre from Craiova evolved in the city for a year, putting on valuable plays, with material and moral support from the Timișoara City Hall.

These efforts continued and in the forth decade of the 20th century, when the City Hall offered essential facilities to the theatrical troupe lead by Maria Cinsky Nicolau, but again the collaboration ceased because of the failure of the leadership of Teatrul Banatului (the name of that troupe) to comply with contractual clauses.

In 1937 they decided to initiate a collaboration with the Romanian Theatre Patronage Committee from Arad, in order to assure a Romanian theatre season, but the performances were to be held by the National Theatre and "Regina Maria" Theatre and not by their own theatrical troupe.

It has to be pointed out the fact that the decision makers of the City Hall intended the foundation of a valuable theatre, with quality actors, as prestigious as those from the national theatres from Bucharest and Cluj. The intention was also to form some original actors from Banat, to back up a permanent Romanian theatre at Timișoara.

At the same time the theatre had to have an important educational role, especially for the young, aiming to shape a numerous theatre connoisseur audience. There had to be staged valuable educational plays, both from Romanian and universal drama.

But the financial difficulties and the lack of a determined support from the central authorities, obstructed the foundation of a permanent Romanian theatre in the capital of Banat region.

Under the circumstances, the City Hall gave a series of payment facilities (lighting, heating, display tax exemptions) for some famous theatre troupes (Bucharest National Theatre, Cluj National Theatre, „Bulandra” Theatre, “Cărăbuș” Theatre lead by Constantin Tănase, etc.), which played a series of plays in Timișoara between the two World Wars.

Of financial support and other facilities from the City Hall benefited also Hungarian and German theatre troupes, which also played numerous plays. The intention was to maintain a Hungarian permanent theatrical troupe, attempt that failed because of the economic crisis.

Thus, despite of the failure registered with the foundation of a permanent Romanian theatre at Timișoara, failure not to be blamed of, the Timișoara City Hall supported the local theatrical movement both from material and moral point of view, which made possible that valuable plays to be staged in the city.

* Universitatea de Vest Timișoara, B-dul Vasile Pârvan, nr. 4,
e-mail vasileramneantu@yahoo.com.

Primele mărturii privind organizarea de reprezentații teatrale în Timișoara datează din anul 1753, magistratul orășenesc decizând în 1757 să amenajeze pe cheltuiala orașului o sală specială în clădirea Primăriei rasciene (româno-sârbe) pentru spectacolele de teatru.

În anii care au urmat, au susținut spectacole teatrale trupe de actori din Pesta, Viena, Berlin, București, formându-se astfel un public preocupat de arta teatrală, cunoscător al principalelor lucrări din dramaturgia universală.

Paralel, etajul superior iar apoi din anul 1782, întreaga clădire a fostei Primării era destinată Teatrului, edificiul amenajat de Primărie ca o „casă de comedii” având o sală de 155 de locuri la parter și 49 de loje. A urmat construirea în 1832 a unei aripi noi și introducerea încălzirii centrale cu aer cald.

În lipsa unui teatru permanent, o bogată activitate au desfășurat-o trupele de diletanți, care au pus în scenă piese din dramaturgia clasică și contemporană, unele lucrări ale scriitorilor sau intelectualilor timișoreni etc. Reuniunile culturale, școlile, pregăteau regulat asemenea spectacole, modeste ca și calitate artistică, dar importante din punct de vedere educațional.

În anul 1873 s-au pus bazele Reuniunii Române de Lectură, care avea ca menire principală organizarea de spectacole (baluri) și serbări de teatru. Totodată tineretul român din Timișoara, cu concursul lui Zaharia Bârsan, a pus în scenă piese din dramaturgia națională, intenționând să întemeieze la Timișoara un teatru românesc. În acest sens a fost înființată Societatea diletanților din Timișoara, activitatea acesteia conectându-se la acțiunile întreprinse de către filiala locală a Societății pentru Fond de Teatru Românesc, în conducerea căreia s-au aflat personalități de frunte din societatea românească bănățeană¹.

Hotărârea Consiliului municipal din noiembrie 1898 ca pe scena Teatrului orășenesc să nu mai fie jucate decât piese în limba maghiară a afectat serios mișcarea teatrală în limbile română și germană, din acel moment spectacolele în limbile respective desfășurându-se pe scene improvizate, în localurile publice și școlile confesionale.

Până la 1918, alături de trupele de diletanți, la Timișoara au jucat trupe de profesioniști, fără a se ajunge la un teatru cu activitate permanentă, fiind

organizate stagiuni care durau de la 1 septembrie până în Duminica Floriilor din anul următor².

În perioada dintre cele două războaie mondiale conducerea Primăriei Timișoara a fost preocupată de dezvoltarea mișcării teatrale timișorene. Astfel în ședința din 27 aprilie 1921 membrii Consiliului Comunal au luat în discuție problema reprezentațiilor teatrale în Timișoara, Consiliul afacerilor culturale fiind delegat să înceapă tratativele cu orașele Arad, Oradea Mare și Sibiu, pentru ca în colaborare cu acestea, să se organizeze reprezentații teatrale române, germane și maghiare în orașul de pe Bega³.

În același an, Primăria Timișoara, printr-o adresă, informa Ministerul Cultelor și Artelor că Municipiul s-a străduit să înjghebeze în oraș o trupă teatrală în limba română, în acest scop adresându-se, în mai multe rânduri, verbal și în scris, ministerului respectiv sau a tratat cu mai mulți directori de trupe teatrale din București.

La aceste demersuri ale Primăriei au fost primite mai multe oferte care însă, fără excepție, presupuneau condiții materiale ce întreceau puterile Municipiului, cele mai favorabile fiind ale lui Ronald Bulfinschi (Bulfinski), Alecu Bărcănescu și A. Nicolau. Drept urmare Primăria Timișoara a solicitat Ministerului o subvenție de 400–500 de mii de lei pentru stagiunea teatrală din anul respectiv, Consiliul Comunal hotărând, în principiu, să acorde trupei teatrale ce se va înjgheba sub direcția lui Bulfinschi o sumă de 300.000 de lei pentru cel puțin 60 de reprezentații în limba română.

Era însă imposibil ca o singură trupă teatrală să dea reprezentații în fiecare seară, cele 60 de spectacole urmând a se juca într-o stagiune de 3–4 luni, ori o formație bună pentru a putea să se susțină timp de patru luni avea nevoie de o sumă cel puțin dublă față de cea de 300.000 de lei, plus încasările de la spectacole care nu puteau fi decât reduse, deoarece sala în care urmau a se organiza reprezentațiile teatrale avea o capacitate de 300 de locuri.

Înțelegerea era provizorie până când Timișoara va avea un nou edificiu teatral, pentru care Primăria dorea să contracteze un împrumut.

Deoarece în Timișoara în trecut s-au jucat mai multe operete și astfel publicul era pregătit mai mult pentru spectacolele de acest gen decât de dramă și comedie, Bulfinschi s-a înțeles cu Alecu Bărcănescu și cu Avram Nicolau să organizeze pe lângă trupa

¹ Ioan Munteanu, Rodica Munteanu, *Timișoara. Monografie*, Timișoara (2002), 446–447. Pentru Societatea pentru Fond de Teatru Românesc, vezi și Vasile Rămneanțu, *Emanuil Ungurianu. 1845–1929*, Timișoara, (1996), 47.

² Ioan Munteanu, Rodica Munteanu, *op. cit.*, 447–448.

³ Serviciul județean Timiș al Arhivelor Naționale, *fond Primăria municipiului Timișoara*, d. 1/1921, f. 3.

dramatică și una de operetă care ar urma să dea reprezentării în trei limbi. Aceasta, cuprinzând și elemente din trupa maghiară din Arad, trebuia să susțină spectacole nu numai în Timișoara ci și în Arad, Lugoj și alte orașe bănățene.

Trupa dramatică ar juca spectacolele doar în limba română și numai în orașele mai mari (Timișoara, Arad, Lugoj, iar câteodată și în Caransebeș), iar trupa de operetă aflată tot sub direcțiune românească, ar satisface exigențele artistice ale tuturor naționalităților din Banat și sudul Crișanei.

Trupa teatrală urma să joace 3–4 zile pe săptămână în Timișoara, 2–3 zile în Arad și odată pe săptămână în Lugoj, scena Teatrului din Timișoara fiind liberă.

Pe viitor, conducerea Primăriei Timișoara prevedea, cu concursul larg al guvernului și beneficiind de o subvenție corespunzătoare din partea statului, existența unui teatru stabil cu sediul la Timișoara și care ar putea constitui cel mai puternic factor de propagandă națională în această parte a țării.

În document se solicita Ministerului să decidă crearea unui teatru românesc pentru Banat și Arad cu sediul la Timișoara și care să fie condus de către Bulfinschi sau de către o altă personalitate a scenei românești; subvenționarea teatrului cu cel puțin 400–500 de mii de lei pentru stagiunea în curs; controlul oficial din partea statului și al comunei Timișoara a gestiunii teatrului; scutirea acestuia de taxele de timbru teatral; alocarea în bugetul financiar al anului următor, 1922–1923, a unei sume de cel puțin două milioane de lei pentru Teatrul Național din zona culturală Banat – Arad⁴.

În adresa de răspuns a Ministerului Cultelor și Artelor din 25 noiembrie 1921 era aprobată inițiativa Primăriei Timișoara „pe dată ce mijloacele materiale ne vor permite, vă făgăduim tot sprijinul”, recomandându-se ca R. Bulfinschi să conducă trupa teatrală datorită meritelor sale artistice și spiritului său de organizator⁵.

În 23 decembrie 1921 într-o adresă a aceluiași Minister către primarul orașului Timișoara, acesta era înștiințat că în urma cererii lui Avram Nicolau pentru formarea unei trupe românești de operetă, dramă și comedie care să joace în sala Teatrului comunal, ce va fi oferită gratuit de către Primărie, luând cunoștință și de ședința Consiliului Comunal în care s-a aprobat oferta, precum și o subvenție de 400.000 de lei pentru stagiunea ianuarie – aprilie 1922, Ministerul aproba formarea trupeii teatrale sub conducerea lui A. Nicolau, dar cu condiția ca în perioada când o trupă teatrală

românească trecea prin Timișoara să i se pună la dispoziție pentru spectacole sala Teatrului și să i se acorde toate înlesnirile.

Totodată, Ministerul urma să intervină pe lângă Teatrele Naționale ca acestea să sprijine Teatrul timișorean, actori de seamă urmând să joace la Timișoara piese din repertoriul instituțiilor teatrale respective⁶.

Dar între A. Nicolau și autoritățile municipale au izbucnite neînțelegeri încă de la începutul colaborării lor. Astfel Consiliul Comunal a luat la cunoștință cererea lui Nicolau, directorul trupeii teatrale Migry (Migri), pentru lichidarea subvenției prevăzută în contract, membrii Consiliului constatând că, în conformitate cu contractul, Primăria a plătit deja ca subvenție 200.000 de lei, achitându-se de toate obligațiile față de direcțiunea Teatrului. În schimb Nicolau nu a început stagiunea teatrală decât la 15 februarie 1922, dând numai 17 reprezentații serale și în consecință lichidarea sumei solicitate se putea propune numai dacă directorul dădea garanții suficiente că va satisface angajamentele fixate în contract.

Primarul Stan Vidrighin constata că Nicolau nu avea intenția să lucreze pe mai departe, aceasta reieșind din cererea sa, unde solicita să i se lichideze imediat 100.000 de lei, iar la 1 aprilie și restul de 100.000 de lei, urmând ca după data respectivă să decidă Consiliul asupra sorții Teatrului.

Se propunea ca Nicolau să dea o nouă declarație în care să se angajează că va activa și după 1 aprilie, în condițiile fixate în contract, Consiliul acordându-i momentan 100.000 de lei, restul de 100.000 de lei urmând să-i primească la 1 și 15 mai.

În cadrul discuțiilor prefectul județului Timiș-Torontal, Iuliu Costea, informa membrii Consiliului că ministrul Aurel Cosma a promis intervenția la guvern pentru ca trupa teatrală să fie subvenționată și de către stat.

Consiliul Comunal a decis, având în vedere interesele naționale și neținând cont de atitudinea incalificabilă a lui Nicolau, acordarea sumei 100.000 de lei ca rată anticipată⁷.

Printr-o adresă către Primăria Timișoara, A. Nicolau anunța închiderea stagiunii teatrale cu data de 7 mai 1922, refuzând să mai dea reprezentațiile prevăzute în contract, iar în fața acestei situații, Consiliul Comunal propunea prefectului județului Timiș-Torontal să fie de acord cu darea în judecată a lui Nicolau pentru respectarea obligațiilor pe care și le-a asumat⁸.

⁶ *Ibidem*, f. 18.

⁷ *Ibidem*, d. 23/1922, f. 36–37.

⁸ *Ibidem*, f. 51.

⁴ *Ibidem*, d. 2/1921–1925, f. 12–15.

⁵ *Ibidem*, f. 16.

Demersurile din partea Primăriei Timișoara pentru înființarea unei trupe permanente de teatru au continuat și în anul 1923, la 3 noiembrie consilierul cultural Gheorghe Birăescu fiind prezent la consfătuirea de la Oradea Mare privind organizarea de trupe teatrale pentru orașele de la frontieră.

Consiliul Comunal l-a mandatat pe Gh. Birăescu să stăruie ca sediul trupei teatrale care urma să se organizeze și care avea menirea să joace piese de teatru la Timișoara, Arad și Oradea Mare, să-și aibă sediul la Timișoara, iar din fiecare stagiune, patru luni spectacolele să aibă loc în orașul de pe Bega⁹.

La întoarcerea de la întrunirea respectivă, consilierul cultural al municipiului a prezentat un raport privind cele discutate la Oradea Mare în vederea înființării unei trupe permanente de teatru pentru orașele de la frontiera apuseană a României.

Astfel s-a decis în unanimitate ca orașele mari, Timișoara, Arad, Oradea Mare, Satu-Mare, să înscrie în bugetul lor cel puțin 500.000 de lei pentru activitatea acestui teatru. Trupa teatrală urma să dea reprezentații și în celelalte localități mai de seamă de la frontiera apuseană a țării, precum Lugoj, Caransebeș, Reșița, Oravița, Salonta Mare, Careii Mari, Baia Mare, Sighetul Marmației, etc., propunându-se să se apeleze și la primăriile acestor localități ca să înscrie în bugetul lor, pentru susținerea trupei, cel puțin câte 50.000 de lei. Totodată s-a decis să se ceară și sprijinul Ministerului Artelor pentru alocarea unei subvenții anuale de minim trei milioane de lei.

Urma să fie redactat de către primăriile interesate în realizarea acestui important act de cultură un memoriu, care să fie trimis Ministerului Cultelor și Artelor și celui de Interne, cerându-li-se aprobarea proiectului. Redactarea documentului i-a fost încredințată lui Gheorghe Birăescu, care a propus ca documentul să fie adresat tuturor parlamentarilor români din județele Timiș-Torontal, Caraș-Severin, Arad, Bihor, Sălaj, Sătmar și Maramureș, cu rugămintea de a stăruie, pe lângă factorii de drept, pentru realizarea grabnică a zonei culturale la frontiera apuseană a țării.

Primăria Timișoara putea prevedea în bugetul anului 1924 suma de 500.000 de lei pentru subvenționarea teatrului românesc, în schimb va cere, conform înțelegerii de la Oradea Mare ca trupa care se va înființa să-și aibă reședința la Timișoara, deschizând aici o stagiune de două luni în septembrie și revenind în aprilie, tot pentru o stagiune de două luni, petrecându-și și vacanța (iunie, iulie și august) tot în Timișoara.

⁹ *Ibidem*, d. 2/1921–1925, f. 47.

Pe lângă stagiunile din Timișoara ar putea întreprinde un turneu pentru propagarea teatrului prin orașele și localitățile mai mari din Banat, iar în cursul vacanței de vară să organizeze spectacole de două – trei săptămâni în localitățile balneare Băile Herculane și Buziaș.

Odată cu trecerea timpului, când teatrul românesc se va dezvolta, se mai putea înființa o a doua trupă, cu sediul la Oradea Mare, pentru regiunea nord-estică, rămânând ca cea din Timișoara să-și desfășoare activitatea doar în regiunea sud-vestică, cu centrele la Timișoara și Arad. Astfel se putea ajunge peste un deceniu la o situație ideală, de a avea trupe teatrale românești permanente la Timișoara, Arad, Oradea Mare și Satu Mare¹⁰.

Memoriul orașului Timișoara din 24 noiembrie 1923 în vederea creerii unei trupe permanente de teatru național pentru orașele de la frontiera apuseană a țării și care era semnat de către primarul Timișoarei, Lucian Georgevici, releva că imediat după integrarea Banatului la România, conducerea orașului Timișoara a gândit să se facă și pentru teatrul românesc cel puțin tot atâta cât s-a făcut, la timpul respectiv, pentru teatrul german pe vremea regimului austriac și pentru teatrul maghiar pe vremea regimului maghiar.

În acest context, încă în iarna 1919–1920 trupele de propagandă teatrală au întreprins stagiuni frumoase la Timișoara, iar în toamna lui 1920 s-a ajuns, cu concursul Primăriei, la o stagiune de aproape trei luni, situație repetată în iarna lui 1921–1922.

În toamna anului 1921, Primăria s-a gândit la crearea unei trupe teatrale permanente pentru Banat și Arad, cu sediul la Timișoara, cerând în acest scop și sprijinul Ministerului Artelor. Astfel în adresa numărul 30.635/1921 a Consiliului Comunal din 5 noiembrie 1921 trimisă ministerului respectiv s-a arătat, documentat, necesitatea creerii unor zone culturale de-a lungul frontierelor țării care erau expuse într-o măsură cu mult mai mare influențelor străine decât regiunile centrale ale țării.

Se avea în vedere organizarea următoarelor zone culturale cu câte un teatru național permanent:

Zona sud-vestică, cu sediul la Timișoara, care să cuprindă întregul Banat și partea sudică a Crișanei.

Zona apuseană, cu centrul la Cluj, care să fie formată din Crișana de nord cu Oradea Mare, Satu Mare, Sălaj și Cojocna.

Zona de miazănoapte, cu reședința la Cernăuți, formată din Maramureș, Bucovina și nordul Basarabiei.

¹⁰ *Ibidem*, f. 50–51.

Zona răsăriteană, în componența căruia urmau să intre restul Basarabiei, avându-și sediul la Chișinău.

Dar, în urma conferinței din vară de la Ministerul Artelor precum și la consfătuirea primarilor din orașele apusene din 3 noiembrie 1923 de la Oradea Mare, s-a constatat că existau greutăți foarte mari pentru realizarea acestui plan propus de către Primăria municipiului Timișoara, el rămânând o problemă a viitorului.

În același timp, pe lângă greutățile de ordin financiar pentru susținerea unui teatru, lipsa și materialul artistic suficient pentru a satisface exigențele foarte dezvoltate ale publicului dintr-un număr așa de mare de orașe.

În aceste condiții la conferința de la Oradea Mare s-a cristalizat ideea de a se solicita deocamdată crearea zonei culturale apusene.

În continuarea memoriului, era prezentat proiectul privind înființarea Teatrului, cerându-se realizarea unui teatru-școală, care să cuprindă cele mai bune forțe artistice. Acesta urma să aibă sediul în Timișoara deoarece Primăria putea înlesni, mai ușor decât celelalte orașe, procurarea de locuințe mai bune și mai confortabile pentru membrii trupei și putea impune proprietarilor de restaurante concesionate în spațiile Primăriei să acorde reduceri considerabile pentru actorii care nu puteau lua masa în familie, iar pe familiști i-ar introduce ca membri la Cooperativa funcționarilor comunali.

Pe lângă activitatea trupei permanente, putea fi continuată și în viitor opera de propagandă teatrală a Teatrelor Naționale din București, Cluj și Craiova, acordându-li-se toate înlesnirile posibile (local gratuit, iluminat și încălzit).

Trupa teatrală stabilă ar susține la început spectacole de dramă și comedie, iar cu timpul urma să integreze și elemente de operetă și chiar de operă. În acest scop, încă din anul 1923 orașul Timișoara a creat o catedră de canto la Conservatorul comunal și a inițiat organizarea unei orchestre a școlii care urma să concerteze mai târziu și la Teatru, iar în bugetul anului 1925 se intenționa să se prevadă sistematizarea unei catedre de artă dramatică.

Memoriul mai era trimis ziarelor centrale (Universul, Viitorul, Epoca, Neamul Românesc, România, Argus, Adevărul, Dimineța, Lupta)¹¹,

¹¹ *Ibidem*, f. 52–55. La sfârșitul războiului, la Timișoara a venit trupa teatrală N. Leonard – V. Maximilian, dar incendiul care a distrus clădirea Teatrului comunal a silit această trupă teatrală să se întoarcă în București, vezi Gabriel Manolescu, Gheorghe Leahu, *Două decenii de Teatru Românesc în Timișoara*, Timișoara (1965), 12. Vezi și Gheorghe Leahu, Ion Crișan, *Coloana unui secol de Teatru românesc. Timișoara 1870–1970*, Timișoara (1970), 24–25, autorii lucrării arătând că trupa teatrală Leonard-Maximilian și-a propus să-și aibă sediul permanent în capitala Banatului.

unor personalități ecleziastice precum patriarhului României, Miron Cristea, mitropolitul Ardealului, Nicolae Bălan, episcopului Aradului, Ioan Papp, episcopului Caransebeșului, Traian Bădescu, mitropolitului greco-catolic de Alba-Iulia și Făgăraș, Vasile Suciuc, episcopului unit de Lugoj, Alexandru Niculescu, episcopului Oradei Mari, Traian Frențiu, unor demnitari politici ca Mihail Pherekyde, președintele Senatului României, Gheorghe M. Orleanu, președintele Camerei Deputaților, unor deputați și senatori¹², primărilor importante și interesate de proiect din zona apuseană a țării, directorilor generali din cadrul Ministerului Cultelor și Artelor, primarului capitalei etc.¹³.

La 1 martie 1924 primarul Timișoarei adresează o nouă petiție Ministerului Cultelor și Artelor, Direcțiunii Generale a Teatrelor, în care solicita să fie comunicate măsurile luate în vederea realizării Teatrului Național permanent¹⁴, amintindu-se că Primăria Timișoara aducea sacrificii de peste 700.000 de lei anual pentru teatrul românesc¹⁵.

Într-un alt memoriu, trimis aceleiași direcții din cadrul Ministerului Cultelor și Artelor, se arăta că edificiul Teatrului din Timișoara era proprietatea comunei, fiind administrat în regie proprie. Era, în continuare, exprimată părerea că închirierea teatrelor comunale unor particulari sau direcțiuni de trupe pe timp mai îndelungat și fără restricții bine definite era dăunătoare propagandei naționale și culturale prin intermediul teatrului românesc.

Nu trebuia să se admită ca în orașele din Ardeal, Banat, Bucovina și Basarabia, unde trupele teatrale minoritare copleșeau prin număr și putere financiară pe cele românești, ca întreprinderi particulare să aibă dreptul de a construi localuri pentru teatru care serveau exclusiv intereselor culturale ale minorităților, fiind dat ca exemplu Teatrul de vară din Timișoara, care era proprietatea Fabricii de bere, condusă exclusiv de minoritari „prieteni ai culturii maghiare”. Ori cu ajutorul acestui teatru, publicul „nostru” era amenințat să vadă permanentizându-se în Timișoara teatrul maghiar.

Evidențiindu-se încă o dată dorința creerii unui teatru permanent, sunt reluate avantajele oferite de către Primărie trupelor de teatru românesc care susțineau spectacole în municipiu, la aceste înlesniri acordându-se și afișajul

¹² *Ibidem*, f. 59.

¹³ *Ibidem*, f. 63.

¹⁴ *Ibidem*, f. 123. La 2 martie același an, o altă adresă amintea necesitatea creerii unui Teatru Național la granițele apusene ale României, vezi fila 147.

¹⁵ *Ibidem*, f. 196.

gratuit, precum și dreptul de a face reclamă prin Cinematografele comunale¹⁶.

La 8 iulie 1924, a avut loc o nouă întâlnire a reprezentanților primăriilor interesate de înființarea unei trupe permanente de teatru național care urma să-și aibă sediul la Timișoara. Se arăta că orașele care au dat pentru propaganda culturală din primăvară a echipelor Teatrului Național aproape un milion de lei, mai aveau înscris în buget sume care se ridicau la 1.300.000 de lei. Ori Teatrul Național de Vest necesita pe lunile octombrie-decembrie o sumă de cel puțin 2000.000 de lei. Orașele urmau să rezerve întreaga sumă disponibilă de 1.300.000 de lei în scopul înființării Teatrului de Vest, iar în privința restului de 700.000 de lei necesari, directorul general al Teatrelor a susținut propunerea consilierului cultural al Timișoarei de a se face apel la Prefecturile județelor de la granița apuseană a țării, cu atât mai mult cu cât Ministerul intenționa să realizeze pe lângă ansamblul trupei permanente o echipă mai mică pentru propagandă culturală la sate, alcătuită din două-trei elemente de operă, o primadonă, un tenor, un conferențiar.

Pe de altă parte, avându-se în vedere situația materială precară a populației din orașele din vestul României și pentru ca teatru să poată deveni o școală pentru toate clasele sociale, se avea în vedere ca taxele de intrare la spectacole să fie cât se poate de reduse.

Delegații participanți la consfătuire au luat în discuție și problema trupelor de teatru ale minorităților, constatând că pe teritoriul județelor de la frontiera apuseană a țării se acorda concesiunea de a susține reprezentații unui număr prea mare de trupe maghiare, așa că propaganda culturală dezvoltată de acestea era cu mult mai intensă decât pe timpul regimului maghiar, când nici unul dintre orașele mari din zonă nu aveau teatru permanent în limba maghiară.

Reprezentanții Timișoarei și Aradului au accentuat necesitatea de a se asigura trupei românești o stagiune de 4–5 luni, timp în care să nu joace altă trupă decât cea națională.

S-a cerut de asemenea ca trupa teatrală românească să fie întregită cu elemente de operetă, delegatul Lugojului subliniind că un ansamblu de operetă ar atrage mai ușor și publicul minoritar. Conferința s-a încheiat cu solicitarea tuturor delegaților de a fi înființat teatrul românesc¹⁷.

Într-o adresă către ministrul Artelor trimisă la 7 octombrie 1924 de către inspectorul Artelor din Oradea Mare se sublinia că înființarea trupei

teatrale române de Vest a devenit o necesitate urgentă, fiind o dorință generală a tuturor, ea neputând fi înlocuită cu activitatea trupelor oficiale-neoficiale de propagandă teatrală aflate în turneu la frontiera de vest.

Teatrul trebuia să aibă un caracter oficial, având ca for suprem Ministerul Artelor, Direcțiunea generală a teatrelor, conducerea administrativă revenindu-i Inspectoratului Artelor II. Pentru conducerea artistică erau propuși Aristide Demetriade sau Sturza, trupa urmând a fi compusă din 20 de artiști de dramă și comedie și 12 persoane auxiliare, avându-și sediul principal la Timișoara.

Artiștii urmau să fie recrutați din rândul actorilor disponibili de la Teatrele Naționale, asigurându-se condiții de viață avantajoase, iar decorurile și garderoba să provină de la Teatrele Naționale din București, Cluj, Craiova, Iași, de la trupele teatrale minoritare, și parte procurată din bugetul trupei înființate¹⁸.

Matineele, șezătorile artistice urmau să fie gratuite, iar bugetul complet era de 9.000.000 de lei, subvenția acordată de stat fiind de 5.500.000 de lei¹⁹.

Într-un memoriu trimis de către Primăria Timișoara, Ministerului Culturii și Artelor, Direcțiunii generale a Teatrelor, erau expuse principiile de organizare și funcționare a Teatrului de Vest. Astfel se sublinia că partea cea mai mare a sarcinilor financiare să fie suportată de către Ministerul Artelor, care să înscrie în acest sens în bugetul său în fiecare an cel puțin 2/3 din totalul cheltuielilor de regie ale Teatrului de Vest, restul de o treime urmând a fi suportată de orașele și județele interesate, în proporție dreaptă, iar din încasările zilnice să se realizeze un fond din care Direcțiunea generală a Teatrelor să se îngrijească de întărirea trupei cu elemente noi (de operă și operetă), de mărirea repertoriului, de completarea decorului și recuzitei, de premiera artiștilor care s-au distins mai mult în opera de propagandă culturală.

Teatrul urma să se organizeze, la început, cu elemente de dramă și comedie, având un personal artistic valoros.

Ministerul va lua totodată măsuri pentru organizarea unui ansamblu de operetă, întregit mai târziu cu elemente de operă.

Pe de altă parte, echipe de 5–6 artiști ai Teatrului de Vest, urmau să primească însărcinarea de a efectua turnee permanente prin orașele mai mici și prin centrele rurale mai importante din județele de la frontiera apuseană a țării.

¹⁶ *Ibidem*, f. 248–249.

¹⁷ *Ibidem*, f. 283–286.

¹⁸ *Ibidem*, f. 290.

¹⁹ *Ibidem*, f. 297.

Pe lângă administrația Teatrului trebuia să activeze o comisie permanentă de control și supraveghere, alcătuită din trei membrii, un delegat al Direcției, un delegat al personalului artistic și unul al Primăriei, care avea ca menire examinarea gestiunii administrației, informând autoritățile superioare în drept.

Pentru ca teatrul să devină un mijloc de propagandă națională și o școală culturală adevărată pentru populației, prețurile билетelor de intrare la spectacole trebuiau stabilite la minimum posibil.

Pentru orașele mai mari (Timișoara, Arad, Oradea Mare, Satu-Mare) se prevedea să fie fixate câte două stagii de câte 1–2 luni. Dorința unanimă a iubitorilor de artă din Timișoara era să fie organizată o stagiune de iarnă, de la 1 noiembrie până la 31 decembrie și una de primăvară, de la 2 aprilie la mijlocul lunii mai.

Era exprimată părerea ca subvențiile comunelor pentru propaganda culturală date Direcțiunii generale a Teatrelor să fie întrebunțate în întregime la organizarea și susținerea Teatrului Național de Vest, iar în timpul stagiunilor românești să nu se admită în orașele respective nici un fel de alte reprezentații teatrale²⁰.

La 19 ianuarie 1925, consilierul cultural Gheorghe Birăescu informa Consiliul Comunal despre consfătuirea care a avut loc la 15 ianuarie la Ministerul Artelor în vederea organizării Teatrului de Vest, arătând că ministrul Alexandru Lapedatu s-a declarat de acord cu cele mai multe dintre propunerile Primăriei Timișoara, dar a subliniat că pentru înființarea imediată a teatrului era nevoie de sume cu mult mai mari deoarece atât el, cât și Aristide Demetriade, care a fost încredințat cu organizarea și conducerea noului teatru, erau de părere că în orașele mari din vestul țării trebuia să joace o trupă de mâna întâi, formată din cele mai bune elemente ale teatrelor românești și cu montări de piese care să egaleze pe cele de la Teatrul Național din București.

Ori bugetul anual al unei astfel de trupe între- cea suma de 14 milioane de lei, iar Ministerul nu dispunea în scopul arătat decât de 7 milioane de lei, la aceasta adăugându-se aproximativ 2,5 milioane de lei oferite de orașele interesate.

În aceste condiții Alexandru Lapedatu a solicitat ca în termen de 15 zile să se răspundă Ministerului cu ce sume mai puteau contribui (peste cele oferite până atunci) comunele și județele pe teritoriul cărora urma să funcționeze Teatrul de Vest.

Membrii Consiliului Comunal au ajuns la concluzia că, avându-se în vedere sarcinile enorme

impuse Timișoarei prin lucrările de reconstrucție a Teatrului comunal, ca și a altor instituții (spitalul și Academia de Comerț), Primăria în nici un caz nu va putea contribui cu mai mult de 500.000 de lei, plus încălzitul și iluminatul edificiului.

Se aprecia că în orice caz sumele oferite de ceilalți participanți nu vor fi cu mult mai mari de un milion de lei, așa că rămânea de acoperit o diferență de circa 3–4 milioane de lei, dar trebuiau luate în calcul și încasările care se vor realiza și care la început nu au fost luate în discuție, dar care puteau fi evaluate la aproximativ 2 milioane de lei, deci rămânea de acoperit o diferență de circa 1,5 milioane de lei.

Existau șanse ca trupa teatrală să se organizeze în luna august, iar stagiunea să fie deschisă la începutul lui septembrie la Arad sau Oradea Mare dacă Ministerul, orașele și județele interesate puteau garanta sumele necesare pentru viitorii ani bugetari. Era posibil ca organizarea și conducerea Teatrului să fie încredințată lui A. Demetriade în formă de concesiune, pe trei ani²¹.

Dramele mari urmau să fie puse în scenă de cei mai buni actori din țară, fiind aduși de la București, rând pe rând, toți protagoniștii scenei românești, dar deplasările respective necesitau cheltuieli mari, bugetul Teatrului de Vest urcând astfel la suma considerabilă de peste 14 de milioane de lei.

Una dintre dorințele lui Aristide Demetriade, înscrisă în proiectul său care a fost înaintat Ministerului Artelor, era ca Primăriile să se îngrijească, din timp, de procurarea unor locuințe convenabile pentru personalul administrativ și artistic al trupei.

Pentru ca ansamblul trupei să poată pune în scenă un număr cât mai mare de piese, direcțiunea dorea ca Teatrul să susțină în cursul săptămânii patru reprezentații seara și câte un spectacol de matineu duminica.

Direcțiunea intenționa să organizeze și cursuri de declamație în orașele mai mari și să creeze forțe proaspete pentru drame și comedii din elemente recrutate de pe teritoriul Banatului și Crișanei în vederea desăvârșirii educației dramatice a publicului. Se mai avea în vedere organizarea de conferințe despre teatru, de șezători literare unde urmau să conferențeze scriitorii reprezentativi din acel moment²².

În ședința din 21 ianuarie 1925, Consiliul Comunal propunea Ministerului Cultelor și Artelor, Direcțiunii generale a Teatrelor, ca la Timișoara stagiunea Teatrului de Vest să înceapă

²⁰ *Ibidem*, d. 38/1924–1925, f. 56–57.

²¹ *Ibidem*, f. 61.

²² *Ibidem*, f. 62.

în luna noiembrie, când exista posibilitatea să fie inaugurat noul local al Teatrului comunal.

În privința bugetului Teatrului de Vest se arăta că încasările zilnice, după evaluările cele mai pesimiste, se ridicau la cel puțin două milioane de lei pe an, la care adăugându-se sumele promise de către Minister și de Primăriile interesate se ajungea la 11 ½ milioane de lei, urmând a contribui și Prefecturile județelor unde trebuia să activeze teatrul²³.

În martie 1925, Gheorghe Birăescu arăta, într-o adresă trimisă Direcțiunii generale a Teatrelor, că în calea înființării Teatrului de Vest nu exista nici o piedică, socotind că sumele prevăzute în bugetul Ministerului Cultelor și Artelor precum și în bugetele orașelor interesate erau arhisuficiente pentru a asigura înjghebarea și susținerea trupei în lunile august-decembrie 1925 și cerea să fie trimis bugetul întocmit de A. Demetriade, în colaborare cu Ministerul, pentru a fi cunoscut în amănunt²⁴.

O nouă încercare de a aduce, fie și provizoriu, la Timișoara o trupă de teatru care să evolueze o perioadă mai lungă de timp a fost întreprinsă în toamna anului 1927 de către primarul Lucian Georgevici, care la 27 octombrie 1927 a încheiat o convenție cu directorul Teatrului Național din Craiova, Ștefan G. Boțoiu.

În document, directorul Teatrului craiovean consimțea, în condițiile în care edificiul Teatrului Național din Craiova a fost distrus de incendiu, ca trupa să-și strămute activitatea, provizoriu, la Timișoara, până la reclădirea sau amenajarea altei clădiri.

„Domiciliul” juridic ca și administrația generală a Teatrului rămâneau în perioada respectivă la Craiova, iar în privința spectacolelor, acestea urmau să cuprindă drame, comedii, vodeviluri, teatru de copii, etc., pe întreaga perioadă teatrală cuprinsă între 1 septembrie și 1 mai al fiecărui an.

Numărul săptămânal al spectacolelor ce urmau a avea loc trebuia să fie determinat de către Direcțiunea Teatrului Național, în funcție de capacitatea de susținere a publicului timișorean. De asemenea în zilele libere trupa putea să dea spectacole și în celelalte orașe și centre mai importante din Banat, acestea fiind organizate și susținute pe propriu cont de către Teatrul Național din Craiova.

La Timișoara, spectacolele urmau să fie organizate în noua clădire a Teatrului, proprietatea Primăriei Timișoara. În acest scop aceasta era pusă în întregime la dispoziția Teatrului Național din Craiova, care își exercita aici toate atribuțiile autorității sale în conformitate cu Legea teatrelor și în

armonie cu un program de activitate stabilit de comun acord cu Primăria Timișoara.

Pentru menținerea principiului unității de conducere, direcțiunea Teatrului Național va avea exclusiv administrația interioară a activității teatrale.

În cazul în care s-ar găsi necesară organizarea unei trupe de muzică și de operetă, care să alterneze spectacolele de dramă și de comedie, aceasta va lua ființă în urma înțelegerii cu direcțiunea Teatrului Național craiovean și Ministerului Artelor, iar conducerea ei va fi subordonată Direcțiunii Generale a Teatrului Național din Craiova. Aceasta urma să fie formată, în primul rând, din artiștii de care dispunea Teatrul din Craiova, iar conducerea tehnică a trupei era încredințată unei persoane competente, desemnată de comun acord.

Data încetării convenției se va notifica de către direcțiunea Teatrului Național din Craiova cu 6 luni înainte Primăriei Timișoara, la plecare Teatrul având dreptul să-și ridice tot inventarul său, ca și toate instalațiile sau decorațiunile de scenă realizate din bugetul său propriu.

Obligațiile Primăriei Timișoara erau următoarele: să pună la dispoziția Teatrului Național din Craiova clădirea cea nouă a Teatrului comunal cu toate accesoriile și instalațiile de care dispunea, gratuit; garderoba și bufetul din incinta Teatrului rămâneau în subordinea Primăriei; instalațiile de scenă necesare unui teatru modern și care rămâneau afectate imobilului vor privi Primăria, care le va realiza în termen util; costumele și decorurile necesare pentru montarea pieselor ce se vor juca priveau bugetul Teatrului Național, fără vreo altă sarcină din partea Primăriei; produsul spectacolelor va reveni exclusiv Teatrului Național din Craiova; încălzitul și iluminatul cădeau în sarcina Primăriei, Teatrul urmând să plătească o sumă de maxim 800 de lei pe seară; Primăria va angaja și plăti pentru evitarea oricăror accidente un șef electrician și un șef mașinist.

Pentru acoperirea cheltuielilor de deplasare, a diurnelor personalului administrativ și artistic, etc., Primăria se mai obliga a vărsa în cassa Teatrului Național din Craiova o subvenție de un milion de lei pentru fiecare an teatral jucat la Timișoara.

Totodată, conducerea Municipiului era obligată a procura, fie în imobilele sale, fie în chirie, personalului Teatrului Național din Craiova locuințele necesare pe tot timpul duratei convenției. Pentru acoperirea chiriilor, Primăria contribuia cu 100.000 de lei, în afara subvenției acordate, restul urmând a fi acoperit de către chiriașii respectivi. La acest punct se prevedea ca prețul locuințelor procurate să nu depășească suma de 1.500 de lei lunar, pentru fiecare locuință.

²³ *Ibidem*, f. 67–68.

²⁴ *Ibidem*, f. 111.

Pentru Direcțiune urma să fie amenajat în clădirea Teatrului comunal un apartament compus dintr-un dormitor și un birou, toate celelalte nevoi și obligații urmând a fi acoperite din bugetul propriu al Teatrului Național craiovean. Convenția urma să fie supusă aprobării ministrului Cultelor și Artelor, după care devenea imediat executorie²⁵.

În urma aprobării convenției de către ministrul Cultelor și Artelor, aceasta a devenit definitivă și executorie, semnându-se, la 12 noiembrie 1927, un act adițional explicativ între cele două părți, în care au fost introduse următoarele adnotări: îngrijirea și întreținerea clădirii Teatrului comunal pe toată durata convenției rămânea în sarcina Primăriei, care în acest scop angaja și renumera un șef electrician, un șef mașinist, un fochist, un portar și un intendent, numirea și licențierea acestui personal fiind făcută de către primarul Timișoarei, dar personalul era subordonat direcțiunii Teatrului Național; în timpul când formațiunea teatrală susținea spectacole în altă parte, sala de teatru era pusă la dispoziția teatrelor minoritare; durata maximă a convenției se întindea până la data inaugurării noului edificiu al Teatrului Național din Craiova, dar în nici un caz ea nu trecea de 5 ani și nu era mai mică de trei ani; la stabilirea taxelor pe spectacol direcțiunea Teatrului Național lua în prealabil și avizul primarului Timișoarei²⁶.

În procesul verbal încheiat la 19 mai 1928 între Lucian Georgevici și N. Tomescu, directorul Teatrului Național din Craiova, ultimul aducea la cunoștință denunțarea convenției datorită presiunii existente în acel moment în Craiova unde populația reclama neîncetat reîntoarcerea trupei teatrale, improvizându-i în acest sens un local de teatru.

Se arăta în continuare că atât conducerea cât și trupa teatrală au făcut cele mai mari eforturi spre a satisface așteptările publicului timișorean, organizând 59 de spectacole.

Directorul Teatrului Național craiovean solicita ca, după reținerea unei sume de care Primăria avea nevoie pentru organizarea unei stagiuni în toamna aceluși an, să i se achite întreaga subvenție de 1.100.000 de lei, cu atât mai mult cu cât trupa a dat spectacole până la data de 20 mai. De asemenea, considerând că Primăria, în împrejurările schimbate, de la data de 27 octombrie 1927 până în acel moment nu a putut asigura locuințe cu chiria lunară de 1.500 de lei, iar trupa teatrală în zilele de 11, 12 și 13 mai în interesul inaugurării clădirii Teatrului nu a înregistrat nici un fel de încasări, solicita ca Municipiul să-i acorde un ajutor suplimentar de 170.000 de lei.

²⁵ *Ibidem*, d. 1/1928, f. 31–32.

²⁶ *Ibidem*, f. 30.

Primarul Timișoarei, luând în considerare sacrificiile materiale ale Teatrului craiovean, elogiind succesele avute și având în vedere slabele încasări din ultima parte a stagiunii care au adus un deficit considerabil trupei teatrale, a fost de acord să-i acorde Teatrului Național din Craiova pe lângă suma ridicată de 801.000 de lei încă o cotă suplimentară de 233.000 de lei, cu aceasta luând sfârșit colaborarea dintre Primăria orașului Timișoara și Teatrul Național din Craiova²⁷.

O nouă încercare ca Timișoara să aibă o trupă de teatru românesc stabilă s-a făcut în anul 1934, când Comisia Interimară a analizat cererea Mariei Cinsky-Nicolau, director de teatru, prin care solicita o subvenție pentru realizarea acestui plan. Drept urmare Comisia a prevăzut în bugetul anului 1934–1935 suma de 3.000.000 de lei pentru înființarea unei trupei teatrale românești în Timișoara.

S-a mai decis ca Primăria, ca proprietară a clădirii Teatrului comunal să pună la dispoziția Mariei Cinsky Nicolau sala teatrului cu toate dependențele, decorurile, costumele spre folosință, gratuit, pe timpul stagiunii.

De asemenea, se acorda acestei trupei teatrale lumina și căldura necesară, putând dispune și de personalul stabil al teatrului. Suma de 3 milioane de lei era acordată pentru a-i servi ca fond de bază pentru organizarea cât mai grabnică a formației.

Maria C. Nicolau se obliga a susține cel puțin 150 de reprezentații de operă comică, operetă, dramă, comedii, concerte simfonice, spectacole educative, cu conferințe, etc. Dintre acestea cel puțin 120 trebuiau să fie de operă comică, operetă, dramă, comedie, minimum 25 trebuiau să fie educative, gratuite, pentru armată, tineret, muncitori, funcționari săraci, cu conferințe și muzică ușoară, iar cel puțin 5 concerte simfonice, din care două gratuite „cu program ușor” pentru școli și muncitori.

Repertoriul trebuia alcătuit exclusiv din piese care pe lângă natura distractivă să aibă și un caracter moralizator și educativ, iar în privința calității artistice a trupei teatrale, componenții acesteia trebuiau să se ridice la nivelul actorilor din teatrele bucureștene.

Până la 1 august 1934, Maria Nicolau urma să prezinte tabloul întreg al personalului angajat, contractele de angajare, repertoriul în lucru, conducerea Primăriei rezervându-și dreptul de a solicita eventuale schimbări în baza referatului Serviciului Cultural. Se prevedea ca în funcție de posibilități în noua trupă teatrală să fie angajate „elemente bănațene” și mai ales din Timișoara, iar stagiunea să se desfășoare între 12 octombrie 1934 și 1 mai 1935.

²⁷ *Ibidem*, f. 33.

Totodată, se avea în vedere ca la efectuarea plăților primelor două tranșe, Maria Nicolau să depună la casieria Municipiului câte o cambie de acoperire în alb, semnată de ea spre a servi drept garanție pentru îndeplinirea condițiilor, acestea restituindu-se la 15 zile după deschiderea stagiunii și pe baza referatului Serviciului Cultural. Înaintea efectuării plăților din tranșele 3 și 4, Nicolau va prezenta primarului municipiului probe privind realizarea programului la care s-a angajat, care se vor aprecia cu referatul Serviciului Cultural²⁸.

Drept urmare a acestor înțelegeri, Maria Nicolau a depus cambii în valoare de 750.000 de lei drept garanție, hotărându-se urgentarea punerii în aplicare a deciziilor care au fost luate pentru înființarea trupei teatrale²⁹.

În ședința din 7 septembrie 1934 a Comisiei Interimare au fost prezentate actele justificative asupra cheltuielilor efectuate în vederea deschiderii stagiunii „*Teatrului Banatului*”, care au fost înaintate spre achitare de către Maria Nicolau. Ținându-se seama că data deschiderii stagiunii era foarte apropiată, membrii Comisiei au decis declararea urgenței și au aprobat ca Serviciul Financiar să achite suma de 395.000 de lei³⁰.

În același an, Primăria a mai aprobat direcțiunii „*Teatrului Banatului*” suma de 200.000 de lei, iar Serviciul Tehnic a executat lucrări de îmbunătățire a scenei sălii de spectacole³¹.

În baza referatului Serviciului Cultural în care se preciza că trupa teatrală condusă de către Mărioara Nicolau, purtând denumirea de „Teatrul Banatului”, a susținut la Timișoara în perioada 27 octombrie – 3 decembrie 1934 doar 32 de reprezentații teatrale și un concert simfonic, a fost trimisă de către conducerea Primăriei o telegramă directoarei teatrului, prin care a fost somată să reia stagiunea la 16 februarie 1935, dar nu s-a primit nici un răspuns.

Din informațiile deținute, trupa a fost desființată din cauza neachitării salariilor actorilor, dar având în vedere importanța înființării unui teatru românesc în Timișoara, în baza obligațiilor pe care Maria Nicolau le-a luat în scris, Comisia Interimară a somat-o să reînceapă stagiunea până la 1 martie cel mai târziu, în caz contrar, din data respectivă, Municipiul dispunea de Teatrul comunal cum credea de cuviință, Nicolau fiind răspunzătoare pentru neexecutarea obligațiilor din contract.

Se mai hotăra că dacă Maria Nicolau nu va continua stagiunea, trebuia să prezinte decontarea sumelor ridicate cu titlul de subvenție și cheltuieli de materiale, urmând ca această decontare să fie deferită unei comisii de arbitraj, iar în cazul când nu era satisfăcută nici una dintre aceste cereri, Comisia Interimară urma să trimită întreaga chestiune spre rezolvare instanțelor judecătorești³².

Chestiunea „*Teatrului Banatului*” a fost rediscutată de către membrii Comisiei Interimare la 5 septembrie 1935 când, în urma concluziilor puse la 11 mai de către Comisia specială alcătuită din delegații Comisiei Interimare a Municipiului și a Județului Timiș-Torontal, s-a constatat că întreaga subvenție acordată de către cele două instituții și ridicată de Nicolau, a fost întrebuințată pentru promovarea teatrului condus de aceasta. Mai exista un litigiu pentru nesatisfacerea obligațiilor contractuale, Comisia decidând lichidarea și ordonanțarea ultimei rate de 500.000 de lei către Maria Nicolau³³.

În 1936 Comisia Interimară mandata Serviciul Contencios să înainteze acțiunea în justiție contra Mariei C. Nicolau pentru a restitui Primăriei întregul inventar de mobilier și materiale artistice achiziționate din suma de 1.000.000 de lei acordată ca subvenție „*Teatrului Banatului*”, precum și a decorurilor împrumutate din inventarul Teatrului comunal cu ocazia deplasării trupei la București³⁴.

În cadrul ședinței Comisiei Interimare din 14 decembrie 1936 a fost analizat programul de lucru înaintat de către Biroul Cultural al Municipiului, luându-se în discuție chestiunea organizării unei stagiuni teatrale permanente prin încheierea unei convenții cu Teatrul și Opera Română din Cluj, care să debuteze cu câte 30 de reprezentații de dramă și comedie și 25 de reprezentații de operă și operetă și cel puțin câte o reprezentație gratuită de stagiune pentru tineretul școlar, pentru care le va acorda o subvenție corespunzătoare, urmând ca în acest sens să se încheie o convenție specială.

Totodată urma să se intervină la Ministerul Cultelor și al Artelor ca pe viitor să fie refuzată debutarea amatorilor, iar în privința teatrelor minoritare se decidea să se fixeze câte o stagiune de cel mult o lună pentru cel german și maghiar care să nu se mai întrerupă și nici să se prelungească sub nici un pretext³⁵.

Adresa Prefecturii județului Timiș-Torontal cu privire la stagiunea de teatru din iarna lui 1937–1938 arăta că în lipsa adeziunii mai multor orașe și județe

²⁸ *Ibidem*, d. 18/1934, f. 223–227.

²⁹ *Ibidem*, f. 270.

³⁰ *Ibidem*, d. 19/1934, f. 278–279.

³¹ *Ibidem*, f. 377, 383.

³² *Ibidem*, d. 17/1934–1935, f. 373–375.

³³ *Ibidem*, d. 51/1935, f. 7.

³⁴ *Ibidem*, d. 15/1936, f. 28.

³⁵ *Ibidem*, d. 41/1936, f. 495–496.

interesate pentru înființarea „Teatrului de Vest”, această idee nu s-a putut realiza.

Pe de altă parte, conducerile județului Timiș-Torontal și a municipiului Timișoara dorind a asigura în iarna lui 1937–1938 o stagiune de teatru românesc în oraș, cu reprezentații de un înalt nivel artistic au fost de acord să colaboreze, la recomandarea episcopului Andrei Mager, cu Comitetul de Patronaj al Teatrului Român din Arad, în următoarele condiții: aderă la constituirea și în Timișoara a unui asemenea Comitet de Patronaj, pus tot sub președenția de onoare a episcopului Andrei și compus dintr-o serie de personalități precum: Anton Mocsony, comandantul Diviziei I, prefectul județului Timiș-Torontal, primarul municipiului Timișoara, primpreședintele Curții de Apel Alexandru Marta, rectorul Politehnicii Constantin Teodorescu, președintele Institutului Social Banat-Crișana, inspectorul general școlar Sabin Evuțianu, președintele Regionalei Banat Astra, decanul Baroului Avocaților, președintele Asociației Medicilor și Gheorghe Birăescu, secretar al Comitetului de Patronaj.

Pe lângă acest Comitet de Patronaj, care va conduce și anima întreaga acțiune, va funcționa și un Comitet tehnic, al cărui rol era să se îngrijească de selecționarea pieselor, aducerea trupelor și administrarea fondurilor, sub președenția rectorului Constantin Teodorescu.

Pentru a se realiza la Timișoara o stagiune de 4 luni, cu 16–25 de reprezentații de seară și 7–8 matinee școlare duminicale, cu drame și comedii jucate de trupele teatrale „Național” și „Regina Maria” din București, sau mai bine zis pentru a se asigura fondul necesar pentru acoperirea deficitului rezultat în urma spectacolelor care se desfășurau seara, era nevoie de un fond de 600.000 de lei, din care Prefectura Timiș-Torontal punea la dispoziția Comitetului tehnic 300.000, iar Primăria Timișoara 300.000 de lei.

Sumele date ca subvenții erau ordonanțate pe numele președintelui Comitetului Tehnic, care le administra printr-o bancă indicată de către Comitet, eventual printr-o Societate Culturală, al cărui președinte era membru în Comitetul de Patronaj. Plățile efectuate urmau a se justifica după încheierea stagiunii, iar cheltuielile de deplasare a trupelor teatrale erau suportate pe din două, de către Comitetele de Teatru Românesc din Arad și din Timișoara. Comitetul Tehnic suporta pe lângă cheltuielile de deplasare a trupelor numai deficitele rezultate din spectacolele care aveau loc seara și a celor de la matinee³⁶.

³⁶ *Ibidem*, d. 2/1937, f. 716–718.

În urma adoptării principiului de colaborare cu Comitetul de Patronaj al Teatrului românesc din Arad, stagiunea în localitate trebuia să se deschidă la 30 noiembrie 1937, iar Comisia Interimară a municipiului Timișoara decidea punerea la dispoziția celor două comitete de patronaj a sălii Teatrului comunal pentru organizarea unei reprezentații teatrale în colaborare cu Teatrul Național din București, organizatorii fiind scutiți de taxa de sală, de iluminat, încălzit, curățenie, afișaj, fondul cultural, agenție și taxa de garderobă³⁷.

La 5 octombrie 1938 la Timișoara s-a desfășurat ședința Comitetului de îndrumare culturală din Timișoara, la care au participat rezidentul regal al Ținutului Timiș, Alexandru Marta, rectorul Politehnicii Constantin Teodorescu și președinte al I.S.B.C., Coriolan Băran, primarul orașului Timișoara, Ioan Miloia, șeful Serviciului Cultural al Primăriei Timișoara, Liviu Cigăreanu, decanul Baroului Avocaților și alte personalități marcante de pe malul Begheiului.

Primul scop urmărit de către acest comitet era să formeze un public iubitor de teatru românesc, aducând în Timișoara trupe de teatru bune cu prețuri ieftine. Astfel au fost asigurate în stagiunea trecută 20 de spectacole seara, două matinee și două concerte, iar pentru următoarea se avea în vedere prezentarea de piese jucate de către Teatrul Național din București, din Cluj, precum și Opera Română din Cluj.

Participanții la consfătuire au fost de acord să se joace un număr cât mai mare de piese de calitate pentru formarea publicului în sensul arătat mai sus, iar la matinee să fie puse în scenă piese potrivite pentru educarea tineretului. Cei care au luat cuvântul au pus accentul pe nevoia de a fi prezentate piese educative din literatura română și cea universală (Moliere) pentru elevi și tineret, subliniindu-se necesitatea creerii Teatrului de Vest cu sediul la Timișoara.

Cei prezenți au fost de acord ca demersurile pentru crearea Teatrului să fie duse mai departe de către conducerea ASTREI Bănățene, aprobându-se în unanimitate ca acest Comitet de îndrumare culturală să fie dizolvat, locul său fiind luat de către Comitetul ASTREI Bănățene, întregit cu membrii fostului Comitet de îndrumare, având ca obiectiv principal înființarea Teatrului de Vest. S-a decis și stabilirea colaborării dintre ASTRA Bănățeană și Despărțămintele din județele Arad și Hunedoara, dar îndeosebi cu cel din Arad³⁸.

³⁷ *Ibidem*, d. 17/1937, f. 20.

³⁸ *Ibidem*, d. 7/1938, f. 118–121.

Primăria municipiului Timișoara a acordat în întreaga perioadă interbelică *ajutoare și înlesniri de taxe* unor formațiuni teatrale care au susținut reprezentații în orașul de pe Bega.

Astfel, în anul 1922, Consiliul Comunal a decis ca trupele teatrale P. Sturza și Alice Sturza să i se acorde o subvenție de 2000 de lei pentru două reprezentații în Timișoara³⁹, companiei de operetă „Alhambra” i s-a acordat, pentru patru reprezentații, o subvenție de 2000 de lei⁴⁰, trupei teatrale Mișu Fotino i s-a dat sala Teatrului în mod gratuit pentru susținerea unui spectacol⁴¹, la fel ca și trupei teatrale N. Manolescu⁴², trupei I. Manolescu i s-a acordat, la cerere, o subvenție de 5000 de lei pentru două reprezentații teatrale⁴³, iar trupei M. Voiculescu o subvenție de 10.000 de lei⁴⁴.

Primăria dădea trupei Teatrului Național din București tot concursul moral și material pentru spectacolele pe care acesta le-a susținut în Timișoara în zilele de 16 și 17 februarie 1924. De asemenea încălzitul sălii de spectacole și iluminatul acesteia cădea tot în sarcina Primăriei, pentru ambele spectacole⁴⁵.

În zilele de 7 și 8 februarie și Teatrul Popular din București susținea spectacole la Timișoara, sub auspiciile „Ligii Culturale” condusă de către Nicolae Iorga⁴⁶, Consiliul Comunal hotărând acordarea unei subvenții de 5000 de lei pentru acoperirea cheltuielilor ce le-a avut cu aceste reprezentații⁴⁷.

Companiei de teatru „Bulandra” i se acorda de către Consiliul Comunal, sala Teatrului comunal „în mod cu totul gratuit” pentru reprezentațiile pe care le-a avut în orașul de pe Bega⁴⁸, iar pentru spectacolele susținute de către marea tragediană Agatha Bârsescu, însoțită de cei mai iluștri reprezentanți ai scenei românești, a fost pusă la dispoziție sala încălzită și iluminată gratuit⁴⁹. De asemenea s-a acordat trupei de teatru Mărioara Voiculescu o subvenție de 10.000 de lei⁵⁰, iar Cercului Academic Bănățean, secția Cluj, pentru adunarea unui fond necesar construirii unui cămin studenților bănățeni și care beneficia de sprijinul artiștilor

Teatrului Național din Cluj care și-au propus, în scopul de mai sus, să întreprindă un turneu teatral de propagandă culturală, Primăria le-a pus la dispoziție gratuit sala Teatrului comunal pentru susținerea reprezentației⁵¹. De anumite facilități (scutiri de taxe pentru iluminat) au beneficiat și trupele ale Teatrului Național din București care au jucat pe scena Teatrului comunal din orașul de pe Bega⁵².

Primăria a intervenit la Serviciul de afișaj să acorde trupelor românești de teatru care dădeau reprezentații la Timișoara și afișajul gratuit, Serviciul acoperind cheltuielile efective din veniturile afișelor și reclamelor cu caracter pur comercial. S-a dispus totodată ca Cinematografele comunale să proiecteze totdeauna gratuit plăcile de reclamă ale trupelor de propagandă culturală⁵³. Se instituia și un birou de teatru, cu sediul la Biblioteca publică a orașului, care urma să acorde sprijin administrațiilor trupelor de teatru ce susțineau spectacole la Timișoara pentru desfacerea билетelor de intrare⁵⁴.

În anul 1929 Delegația Permanentă a decis ca toate trupele teatrale care primeau subvenții din partea Primăriei să fie obligate să cedeze un anumit număr de locuri din sala de spectacole pentru muncitorii la preț redus⁵⁵.

Totodată, avându-se în vedere greutățile pe care le întâmpinau formațiunile teatrale datorită crizei economice, Delegația Consiliului Municipal hotărâ, în toamna aceluiași an, reducerea taxelor de chirie a sălii Teatrului comunal⁵⁶.

Se aproba Reuniunii culturale germane din Banat subvenția prevăzută în buget pentru stagiunea Teatrului german⁵⁷, precum și lui Emeric Feher, director de teatru, jumătate din subvenția alocată în buget pentru stagiunea Teatrului maghiar⁵⁸.

În 1931, Delegația Consiliului Municipal Timișoara acorda trupei teatrale maghiare conduse de către Szendrey prelungirea stagiunii teatrale până la 15 februarie 1931⁵⁹, acordându-se acesteia subvenția prevăzută în bugetul municipal⁶⁰.

Raportul administrației Teatrului comunal înaintat Comisiei Interimare privind reprezentațiile teatrale din anul 1931 evidențiază ținerea în Timișoara a 244 de spectacole⁶¹.

³⁹ *Ibidem*, d. 23/1922, f. 28. Despre turneele întreprinse de către diferite teatre în Timișoara, vezi și Gheorghe Leahu, Ion Crișan, *op. cit.*, 29–30, 36, 46–54.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 126.

⁴¹ *Ibidem*, f. 130.

⁴² *Ibidem*, f. 132.

⁴³ *Ibidem*, f. 146.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 141.

⁴⁵ *Ibidem*, d. 2/1921–1925, f. 90.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 94.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 101.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 128.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 130.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 156.

⁵¹ *Ibidem*, f. 407.

⁵² *Ibidem*, f. 493.

⁵³ *Ibidem*, f. 195.

⁵⁴ *Nădejdea*, 9 februarie 1924, 5.

⁵⁵ *Monitorul Municipiului Timișoara*, 8 martie 1929, 45.

⁵⁶ *Ibidem*, 30 noiembrie 1929, 261.

⁵⁷ *Ibidem*, 8 martie 1929, 45.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ Serviciul județean Timiș al Arhivelor Naționale, *fond Primăria municipiului Timișoara*, d. 3/1931, f. 21.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 74.

⁶¹ *Ibidem*, d. 20/1932, f. 64.

În anul 1932, avându-se în vedere că Direcțiunea teatrului maghiar de sub conducerea lui Ioanovici a ajuns în insolabilitate datorită crizei economice, Comisia Interimară a acordat o subvenție de 50.000 de lei ce urma să fie distribuită artiștilor Teatrului maghiar spre a se putea deplasa în alte orașe pe perioada cât la Timișoara, Opera Română susține spectacole. Se aproba totodată suma de 25.000 de lei, din cota prevăzută ca subvenție Teatrului maghiar și 25.000 de lei din cea prevăzută Teatrului german, ca ajutor Operei Române care dădea lunar la Timișoara un anumit număr de spectacole⁶².

În același an, Comisia Interimară a Primăriei a acordat Operei Române din Cluj o subvenție de 120.000 de lei pentru reprezentațiile date în clădirea Teatrului comunal, urmând ca decontarea finală a subvenției să se facă la terminarea stagiunii din mai 1932⁶³, aprobându-se aceleași prestigioase instituții culturale un ajutor de 30.000 de lei din creditul destinat pentru ajutorarea trupelor teatrale⁶⁴.

Avându-se în vedere situația dezastruoasă în care au ajuns artiștii trupei maghiare de teatru (condusă de către Ioanovici), Comisia Interimară a mai acordat, în afară de cei 100.000 de lei, încă o subvenție de 25.000 de lei, pentru ca actorii să-și poată plăti cheltuielile de alimentație și de chirie și spre a face posibilă plecarea trupei din Timișoara⁶⁵.

Totodată se decidea a se acorda trupei germane de teatru o subvenție de 100.000 de lei, prevăzându-se ca taxele restante să se retragă din subvenția acordată, deoarece trupa nu plătea chiria Teatrului⁶⁶, Comisia Interimară declarând, într-o altă ședință, urgență și punerea pe rol a chestiunii subvenției Teatrului german, decizându-se ca din subvenția prevăzută în buget să se plătească trupei germane 60.000 de lei, precum și 15.000 de lei pentru acoperirea cheltuielilor necesitate de închirierea Teatrului⁶⁷. Se aproba și cererea de scutire a Teatrului maghiar de plata sumei de 14.315 lei drept taxe teatrale⁶⁸.

Comisia Interimară a aprobat la începutul anului 1933 reducerea cu suma de 8.353 de lei a taxelor de folosire a sălii de spectacole a Teatrului comunal pentru trupa teatrului maghiar⁶⁹, hotă-

rând și aprobarea unui ajutor de 12.500 de lei pentru această formație teatrală. Totodată invita trupa, deoarece nu se estima creșterea încasărilor și nici a numărului spectatorilor spre a se putea face față cheltuielilor de regie, să-și întrerupă stagiunea la Timișoara începând cu 15 februarie 1933 până în luna aprilie⁷⁰.

La 13 octombrie 1933 Delegația Consiliului Municipal decidea concesionarea Teatrului comunal pentru sezonul 1933–1934 unor trupe maghiare de teatru⁷¹.

Membrii Comisiei Interimare au hotărât în anul 1934 acordarea concesiunii teatrale trupei maghiare condusă de către Mihai Szendrei, acesta fiind singurul posesor de autorizație din partea Ministerului Cultelor și Artelor⁷².

În cursul anului 1935 Comisia Interimară a acordat facilități în vederea susținerii reprezentațiilor teatrale, Teatrului Național din Cluj⁷³, lui Constantin Tănase, prezent la Timișoara în zilele de 15 și 16 aprilie⁷⁴, precum și celebrului actor George Vraca⁷⁵.

În anul 1938, Primăria Timișoara a acordat scutiri de unele taxe (iluminat, încălzit) la spectacolele organizate de către Teatrul Național din Cluj și respectiv de Teatrul Regina Maria din București⁷⁶.

Primăria municipiului Timișoara a continuat și în anul 1939 să acorde o serie de facilități unor trupe teatrale care au jucat pe scena Teatrului comunal. Astfel Teatrului condus de către Constantin Tănase, i s-au redus taxele pentru iluminat, încălzit, curățenie, de afișaj, precum și pentru personalul de serviciu⁷⁷, Teatrului German din România i s-a pus la dispoziție sala Teatrului comunal pentru organizarea unor spectacole⁷⁸, a fost scutită de taxa de afișaj organizația teatrală „Muncă și Voie Bună” care a dat spectacole pentru muncitorimea timișoreană⁷⁹, Teatrul Național din Cluj a fost scutit în continuare de o serie de taxe⁸⁰, de aceleași înlesniri beneficiind și Teatrul maghiar „Thalia” din Cluj⁸¹.

Astfel, publicul timișorean a cunoscut aproape întreaga pleiadă de mari actori români ai perioadei

⁶² *Ibidem*, f. 136.

⁶³ *Ibidem*, f. 219–220.

⁶⁴ *Ibidem*, d. 18/1932, f. 207.

⁶⁵ *Ibidem*, d. 20/1932, f. 308.

⁶⁶ *Ibidem*, d. 18/1932, f. 132. Despre turneele întreprinse de către Teatrul Național din Cluj la Timișoara vezi și Dr. Aurel Buteanu, *Teatrul românesc în Ardeal și Banat*, Timișoara (2005), 135, 145.

⁶⁷ *Ibidem*, f. 189

⁶⁸ *Ibidem*, f. 235.

⁶⁹ *Ibidem*, d. 18/1932, f. 244.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 294.

⁷¹ *Ibidem*, d. 14/1933, f. 329.

⁷² *Ibidem*, d. 17/1934, f. 164.

⁷³ *Ibidem*, d. 23/1935, f. 13.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 22.

⁷⁵ *Ibidem*, f. 35.

⁷⁶ *Ibidem*, d. 5/1938, f. 84.

⁷⁷ *Ibidem*, d. 19/1939, f. 1.

⁷⁸ *Ibidem*, f. 13.

⁷⁹ *Ibidem*, f. 14.

⁸⁰ *Ibidem*, f. 22.

⁸¹ *Ibidem*, f. 69.

interbelice⁸², aceasta și datorită eforturilor financiare făcute de către Primăria municipiului Timișoara în acest sens.

Trebuie subliniat că în perioada dintre cele două războaie mondiale mai mult de jumătate din reprezentațiile teatrale anuale care aveau loc în edificiul Teatrului comunal erau acordate minoritarilor, încercându-se și menținerea unei trupe teatrale permanente maghiare la Timișoara, dar criza economică a dus la eșecul acestei inițiative. Astfel în capitala Banatului au susținut spectacole trupele teatrale maghiare ale lui Fekete Mihaly, Szendre, Thalia, Teatrul german din Sibiu (pentru șvabi)⁸³.

Statistic, sunt consemnate pentru mijlocul și cea de-a doua parte a deceniului patru al secolului al XX-lea următoarele reprezentații teatrale:

Anul	Trupe românești	Trupe maghiare	Trupe germane	Străine
1934	76	142	7	2
1935	51	117	56	51
1936	35	55	33	10
1939–1940	119	116	22	3 diverse ⁸⁴

În concluzie, conducerea Primăriei Timișoara și-a concentrat eforturile, în perioada dintre cele două războaie mondiale, în vederea înființării în capitala Banatului a unui teatru permanent în limba română.

După inițiativa creării unui teatru românesc pentru Banat și Arad, cu sediul la Timișoara și eșecul colaborării cu Avram Nicolau, Consiliul Comunal a înaintat forurilor de resort un proiect deosebit de interesant, care prevedea realizarea unor zone culturale de-a lungul frontierei României în scopul sprijinirii culturii românești și care urmau să beneficieze de teatre permanente. Dar înfăptuirea acestui deziderat necesita în primul rând un buget mare, care nu era disponibil în deceniul al treilea al secolului al XX-lea și în aceste condiții conducerea Primăriei Timișoara propunea crearea doar a zonei culturale apusene. Din păcate, nici acest demers nu a fost împlinit, factorul financiar constituind și în acest caz o piedică majoră, la care s-a adăugat, în opinia noastră, o lipsă de voință din parte forurilor culturale centrale. Apoi, în deceniul al patrulea al

secolului al XX-lea nici celelalte orașe importante și județe din partea apuseană a României nu au mai fost interesate de proiectul unui Teatru de Vest.

Trebuie subliniat faptul că Primăria municipiului Timișoara și-a arătat toată disponibilitatea de a susține un teatru românesc permanent care urma să activeze în zona apuseană a țării.

Demersurile numeroase ale conducerii municipiului pentru ca Timișoara să dispună de un teatru românesc permanent au înregistrat un succes temporar în anul 1927, când Teatrul Național din Craiova a jucat, timp de un an, la Timișoara punând în scenă piese valoroase, bucurându-se de întregul sprijin material și moral al Primăriei.

În deceniul patru al secolului al XX-lea, forurile de conducere ale Primăriei municipiului Timișoara au încercat din nou să făurească o trupă de teatru românesc stabilă, oferind, în acest sens, toate facilitățile Mariei Cinsky Nicolau, dar din nou nu au fost respectate clauzele contractului din partea conducerii „Teatrului Banatului”.

În anul 1937 conducerea municipală, alături de cea a Prefecturii Timiș-Torontal, a decis, pentru a fi asigurată o stagiune de teatru românesc, colaborarea cu Comitetul de Patronaj al Teatrului Român din Arad, dar piesele urmau a fi puse în scenă de către Teatrul Național din București și respectiv Teatrul „Regina Maria” din capitală și nu de către un teatru propriu.

Pe de altă parte, reprezentanții Primăriei Timișoara au avut în vedere în permanență crearea unui teatru românesc de calitate, cu actori foarte buni, care să se ridice la valoarea Teatrelor Naționale din București și Cluj.

De asemenea, în viziunea membrilor forurilor de conducere ai municipiului teatrul românesc trebuia să aibă un rol educativ „să poată deveni o școală pentru toate clasele sociale”, dar în primul rând pentru tineri și pentru muncitori. Se urmărea formarea unui public cunoscător de teatru, iar în acest sens trebuiau puse în scenă piese valoroase, cu caracter educativ, din dramaturgia românească și universală, ca și organizarea unor conferințe despre teatru. Pe de altă parte se urmărea formarea unor actori proveniți din Banat care să susțină un teatru permanent românesc în Timișoara. Din păcate, greutățile financiare, cât și, credem noi, neacordarea unui sprijin ferm din partea forurilor competente de la București, au zădărnicit numeroase eforturi întreprinse de către Primăria municipiului Timișoara pentru înființarea unui teatru românesc permanent.

În aceste condiții, conducerea Primăriei a sprijinit turneele pe care formațiuni teatrale renumite

⁸² Mariana Voicu, *Istoria Teatrului Național „Mihai Eminescu” Timișoara. 1945–2005*, Timișoara (2006), 19.

⁸³ Virgil Birou, *Năzuințe și realizări*, Timișoara, (1941), 98.

⁸⁴ *Ibidem*, 81.

din România le-au realizat în Timișoara în perioada dintre cele două războaie mondiale, acordându-le o serie de facilități.

De asemenea, în Timișoara au susținut numeroase reprezentații trupe teatrale maghiare și germane, care au beneficiat și ele de facilitățile acordate de către Primărie, încercându-se și menținerea unei formațiuni teatrale permanente maghiare, criza economică făcând imposibil un astfel de demers. Aceasta în ciuda unor nemulțumiri, nefi-rești în opinia noastră, care veneau din partea

unor reprezentanți ai conducerii Primăriei privind acordarea concesiunii de a susține spectacole unui număr prea mare de trupe teatrale maghiare sau a propunerii de limitare a stagiunii teatrale maghiare și germane la o lună de zile.

Astfel, în ciuda eșecului înregistrat în privința înființării unui teatru românesc permanent în capitala Banatului, eșec ce nu i se poate imputa, Primăria municipiului Timișoara a făcut eforturi foarte mari pentru sprijinirea mișcării teatrale în orașul de pe Bega.

